rálního a spolu připojiti příslušné spisy, kdykoli běží o výkon trestu vysloveného proti nějaké osobě vojenské se strany soudu civilního. Nařízením říš. min. války ze dne 20. března 1876 č. 625 odd. 4 nařízeno, že smí býti jen tehdy vykonán trest na osobách vojenských odsouzených některým soudem v královstvích a zemích na radě říšské zastoupených k žaláři nebo vězení, avšak povolaných k aktivní službě vojenské ještě před nastoupením trestu, když dotyčný soud civilní požádá o výkon trestu rozsudkem prohlášeného. Nařízením říš. min. války ze dne 9. června 1883 č. 923 odd. 4 prohlášeno bylo ve shodě s král. uherským ministrem spravedlnosti, s král. chorvatsko-slavonskou vládou zemskou a pokud se týká, s c. k. min. spravedlnosti toto: K žádosti úřadu civilního může býti odbyt ve vojenských soudních vězeních trest na svobodě nemající trvání nad dobu jednoho roku, na kterýžto trest právoplatně nalezly král. uh. soudy proti osobám vojenským v aktivní službě pro nějaký trestný čin, jehož se dopustily osoby ony prve, než vstoupily ve svazek vojenský nebo po čas poměru neaktivního. Nařízením říš. min. války ze dne 25. července 1884 č. 1447 odd. 4 ustanoveno, že tresty na svobodě vynesené uherskými soudy civilními proti aktivním osobám vojenským a netrvající déle osmi dnů mohou býti odbyty místo ve věznicích posádkových a jinakých trestnicích soudů vojenských ve vězeních sborů trupových (pluků atd.), kterézto sbory povolány jsou vykonávati disciplinární tresty vězení a eventuelní vazbu preventivní; ustanovení toto má platnost ve všech oněch případech, kde příslušný soud vojenský jest příliš vzdálen od sboru, kterému odsouzenec přináleží. Nařízení říš. min. války ze dne 23. dubna 1884 č. 572 odd. 4 vytýká předpisy o tom, jak sluší se zachovati v těch případech, když žádají bosensko-hercegovinské soudy civilní úřady vojenské o výkon trestu na svobodě vyneseného proti osobě vojenské nastoupivší aktivní službu. Oběžním nařízením říš. min. války ze dne 26. března 1878 č. 593 odd. 4 ustanoveno, že tresty pro přestupky důchodkové, ku kterým odsouzeny byly osoby vojenské příslušnými soudy, mohou býti odpykány ve věznicích vojenských. Nařízením ministerstva zemské obrany ze dne 10. března 1888 č. 146 ustanoveno, že dlužno v civilních trestnicích odbývati tresty na svobodě, k nimž odsouzeny byly soudem vojenským v čas míru osoby zeměbrany (zemských střelců).

Oběžní nařízení říš. min. války ze dne 18. února 1869 č. 633 odd. 9 vydalo předpisy o výkonu trestu žaláře, k němuž kdo odsouzen byl některým soudem škádry (t. j. oddělení loďstva) nebo některým soudem lodním.

Věznictví.

I. Pojem a rozdělení.

Věznictví zahrnuje všechny ústavy, jež zařizuje a vydržuje stát, by v nich choval osoby, které se prohřešily proti řádu právnímu. Věznice jsou místnosti k tomuto cíli zřízené, v nichž se přidržují jmenované osoby na úřední rozkaz a pod úředním dohledem. Rozeznáváme:

a) policejní vězení, kde odpykávají trest osoby, jež byly odsouzeny pro policejní přestupky k trestu vězení aneb kde se prozatím chovají osoby, jež jsou v podezření, že dopustily se porušení práva, by byly vydány příslušnému úřadu trestnímu;

b) vyšetřovací vězení, v nichž uvězněny jsou osoby, proti nimž je zavedeno soudní vysetřování, by zabráněno bylo útěku a dorozumění se (kollusi);

c) trestní vězení; kde odpykávají si tresty osoby, jež byly odsouzeny soudcovským nálezem pro delikt trestní.

II. Dějinný rozhled.

Ve starších dobách byla bezpečnostní opatření, by bylo zabráněno útěku vězně, jedinou péčí, jež byla za nutnou pokládána při vězeních. K účelnému zařízení vězení nebylo až do počátku tohoto století naprosto přihlíženo. Vězňové byli chováni společně, jak to prostora dovolovala, bez rozdílu stáří a pohlaví, ba často bez ohledu na různý účel detence a bez zaměstnání. Tím podporovány zločiny a mravní bída, vězení nebyla trestnícemi a ústavy polepšovacími, nýbrž spíše útočištěm hříchu a záhuby. Teprve od konce 18. stol. počíná snaha odstraniti vady věznictví.

Snahy ty vznikly v Anglii a v Americe a šířily se odtud do Německa a Rakouska. Z mužů, jež se o věznictví zvláště zasloužili, vyniká zejmena Howard (nar. 1720, šerif hrabství Bedfordského), jenž procestoval v l. 1756 až 1790 Evropu, by se náležitě přesvědčil o stavu věznictví. V Německu byli to Wagnitz, Loss, Zeller, Mittermaier, z Jagemannů, Julius, Wichern, Röder, Holtzendorf, Tellkampf a j., již slovem i písmem vystupovali jako reorganisatoři věznictví.

Na kongressích ve Frankfurtě (1846 a 1857) za předsednictví Mittermaiera, v Bruselu (1846 a 1856) a v Londýně (1872) byly podrobným poradám podrobeny naléhavé reformy věznictví, platné soustavy, jich světlé a stinné stránky, nutné opravy, reorganisace věznictví, otázka mladistvých zločinců a jiné. Různé soustavy, o nichž bylo na těchto sjezdech jednáno, jsou tyto:

1. Americký systém t. zv. penitentiální neb isolační. Ježto se nelze nikdy naprosto vyhnouti značným neprospěchům, jež vznikají z vazby společné, vznikla myšlénka (předem v Americe) zaříditi trestní ústavy tak, by každý vězeň byl sám uvězněn a s jinými vězni stýkati se nemohl. První podmínka polepšení se vězně spatřována v jeho odloučení od ostatních; naprostým odloučením a náboženskou útěchou bylo působeno na jeho lítosť a polepšení. Tato základní myšlénka však nepronikla jednak pro obtížné praktické provedení a zvláště pro nesmírné náklady.

2. Systém Auburnský nebo mlčecí zaveden byl nejdříve r. 1823 v Auburnu ve státě Newyorském. Záleží v tom, že vězňové jen v noci jsou v samovazbě, kdežto za dne konají společné práce, jsouce však podrobeni příkazu naprostého mlčení. Polepšení má býti docíleno jednak prací jednak tím, že se nebezpečí vlivu nepolepšitelných vězňů zabraňuje přísným zachováváním zákazu naprostého mlčení. Vedle toho vytvořil se další systém totiž

3. novější systém Pennsylvánský, zavedený nejdříve r. 1829 v tresnici u Filadelfie. Ten spočívá sice též na oddělení zločinců za dne a v noci, avšak snaží se dosíci polepšení vězňů spíše prací než přímým náboženským působením. Pak máme dva další anglické systémy a sice

4. známkový systém kapitána Maconochia. Tento klade na místo trvání trestu soudcovským rozsudkem určeného přiměřený počet úkolů pracovních.

5. Postupný (progressivní) systém (též irský systém), jenž byl od r. 1843 zaveden v Irsku Croftonem. Tento systém vzbudil všeobecnou pozornosť a byl různě nápodoben.

Crofton kombinoval totiž oba americké systémy a spojil s nimi zařízení dosud aspoň v této podobě nové. Trestanec — na několik let odsouzený — chová se v první době (trvající 9 měsíců a při dobrém chování na 8 měsíců zkrácené) v samovazbě; po skončení samovazby nastupuje vazba společná. Dokonal-li trestanec tímto způsobem buď celou vazbu neb zkrácenou, dodá se do ústavu přechodného (intermediatae prison); zde se mu odeberou všechny vnější známky vězně (káranský oděv a pod.) a učiní se s ním pokus, pokud lze mu dopřáti větší svobody tím, že smí pracovati na svobodě bez dohledu aneb že smí vycházeti z ústavu za účelem hospodářským a pod. Propuštění na odvolání (conditional discharge) děje se udělením dovolovacího lístku (Ticket of leave). V Německu zavedl nejprve tento systém ředitel trestnice Hoyer.

Co se týče otázky hodnoty všech těchto různých soustav, domáhal se každý z nich svého času jisté neomylnosti. Avšak u každého z nich okázala se naděje ta býti více méně klamnou. Lze asi tolik říci, že žádný z nich nedovede trestance úplně polepšiti. Při každém z nich vyskytují se případy zpětnosti, takže otázka reformy věznictví nemohla zmizeti s denního pořádku. Lze konstatovati jen to, že se všeobecně brojí jak proti výhradné vazbě společné, tak proti dlouho trvající samovazbě a že se obrací víc a více pozornost ke kombinaci vazby společné a samovazby provedené v systému Croftonském, jakož i ku zřízení ústavů přechodných a k zatímnímu propuštění (dovolení). V souvislosti se snahami zlepšiti věznictví, jež se skoro všude vyskytují, dlužno však ještě vytknouti dva body: založení zvláštních ústavů pro mladistvé zločince a spolky k péči o propuštěné trestance. Nejlepší zařízení vězení působí jen neúplně, nepostaví-li se po bok ústavům hlavním ještě účelná zařízení v obou těchto směrech.

III. Snahy reformní.

Snahy v oboru reformy vězení vedly k těmto zásadám, jež se všeobecně zachovávají:

1. Místnosti buďtež v zdravotním ohledu bezvadnými a buďtež tak zařízeny, by bylo možno uskutečniti úplné oddělení jednotlivých vězňů. Při vykonávání přísné kázně nesmí býti přehlédnuto, že vězňové nesmí býti více obmezováni a s nimi krutěji jednáno, než toho nutně vyžaduje nejbližší účel jich věznění.

2. Dnes není žádné pochybnosti o tom, že roztřídění vězňů a trestních vězení musí býti nezbytně provedeno a to dle 3 směrů: dle délky trestu, dle způsobu nakládání vězni a dle souvislosti trestu s následky pro čest občanskou. V příslušných kruzích jedná se též o prostředcích a cestách ku provedení této klasifikace, jakož i o dalších otázkách s tím souvislých zařízení trestních vězení a nakládání vězni. Nejmenší potíže působí v tomto směru vězení určená pro kratší tresty na svobodě.

3. Veliký význam má obsazení úřednických míst při trestnici. Řízení celku svěřeno buď osobě sice přísné a energické, avšak zároveň též lidumilné. Služební povinnosti buďte přesně upraveny zvláštními služebními instrukcemi a domácím řádem, při čemž buď přísně hleděno k účelnému nakládání vězni. Bezměrná mírnost, slabost a lhostejnost škodí stejně jako přísnost vybíhající v ukrutnost a surovost.

IV. Zločinci mladiství.

Veledůležitou otázkou, jež úzce souvisí s věznictvím, jest detinování mladistvých zločinců. Zucker ve svém díle »über die Behandlung der ver-

brecherischen u. verwahrlosten Jugend« podotýká právem: Hlasité žaloby ozývají se dnes na stav zločinnosti mladistvých osob a toužebně očekává se brzká náprava. Spočívá to v povaze věci. V rostoucím počtu zločinnosti mladistvých osob skrývá se velké sociální nebezpečí pro budoucnost. Rychlé a značné rozmnožení zločinného dorostu opravňuje k vážným obavám o budoucí utváření se společnosti. Uchvátí-li zločinná náchylnost hlavně mládež a rozmnoží li se v jejich řadách způsobem nápadným, pak dosáhla její intensivita značného stupně a třeba tím ráznějších prostředků, by se čeliti mohlo zlu, jež je základem stoupání počtu zločinců ve všech třídách stáří. Zločinnost mládeže zaujímá zvláštní a ne nezajímavé dvojí postavení. Jednak jest akutní a nebezpečnou chorobou sociálního těla, jednak však jest její hojení možným, ač užije li se vhodných prostředků. Jak jistou je záhuba, jíž přivoditi musí nečinné čekání a dívání, tak pravděpodobným je výsledek při činném zasahování. Již tr. řád ze dne 19. ledna 1850 ustanovuje v § 195: »Zatčení buďtež chováni — pokud možná — každý sám ve svém vězení. Kde není možným, by byla každá osoba zvlášť chována, pečuj soud o to, by se do téhož vězení nedostaly osoby různého pohlaví, účastníci téhož zločinu nebo přečinu, zločinci nevycvičení neb mladiství se zločinci vycvičenými neb odrostlými.« Tr. řád ze dne 29. července 1853 (§ 164) a ze dne 23. května 1873 (§ 184) přijaly tato ustanovení a instrukce pro soudy trestní ze dne 16. června 1854 stanoví v § 58 »že při přikázání vězení trestancům budiž postupováno týmž způsobem jako při vězněných vyšetřovancích«. Ve smyslu tohoto ustanovení stalo se již od delší doby v různých soudních vězeních a trestnicích přísné oddělování mladistvých zločinců od dospělých vůdčí zásadou a bylo tu s menší, tu s větší pečlivostí prováděno. Mladistvé osoby zúčastnily se vynikajícím způsobem vyučování vězňů nařízeného v jednotlivých ústavech, jim byly vykázány ve větších trestnicích oddělené chodby a pečováno o to, by se dle své chuti a nadání vycvičily v nějakém řemesle. Výkon trestu proti osobám mladistvým nebyl však pronikavě systematicky organisován a teprve r. 1889 učiněn byl první mnohoslibný krok k účelné reformě výkonu trestu proti osobám mladistvým, jehož účinek byl však jen skrovný. Byla totiž v trestnicích v Praze a Mariboru zřízena zvláštní oddělení pro osoby mladistvé. Mladiství zločinci, kteří byli odsouzeni pro zločiny proti mravopočestnosti, jakož i zločinci, jichž mravní povaha mohla by zhoubně působiti na mladistvé spolutrestance, jsou z těchto oddělení vyloučeni, naproti tomu mohou i ti mladiství zločinci býti přijati do oddělení pro osoby mladistvé, jež dokonají trest na svobodě na ně uvalený před 24. rokem věku svého (viz dílo Zuckerovo).

V. Samovazba hraje v moderním věznictví důležitou úlohu; očekává se od tohoto systému nejúčinnějšího polepšení se trestance. Samovazbu ohledně rak. věznictví blíže upravuje zák. z 1. dubna 1872 č. 43 ř. z. (viz čl. Samovazba).

VI. Ustanovení zákonná.

Tato jsou obsažena v tr. zákoně, v tr. řádu, ve vykonávacím předpisu k tr. ř. a posléz v platných instrukcích (k tr. z. a voj. tr. z.) pro trestní soudy. Tyto zákonné předpisy rozeznávají předem vazbu vyšetřovací od vazby trestní.

1. Vazba vyšetřovací: Ohledně vazby vyšetřovací stanoví tr. ř., že prozatimní zjištění obviněného má se státi tak, aby se co nejvíce šetřilo

jeho osoby a cti. Vězeň buď jen v tom obmezen, čeho třeba k zajištění jeho osoby a k zamezení úmluv, jež by mohly býti vyšetřování na újmu (§ 183). Představený soudu určí, zda a za jakých opatrností může se vězňům odjinud poskytovati oděv, potrava a jiné věci. Byly-li věci takové doneseny, buďtež prve, než se jich užije, bedlivě ohledány (§ 29 vyk. n.). Osoby nalézající se ve vazbě vyšetřovací buďtež, pokud možná, chovány každá zvlášť o sobě. Kde není možným, by každá osoba byla zvlášť chována, přihlížej soud k tomu, by se do téhož vězení nedávaly osoby různého pohlaví, účastníci téhož zločinu neb přečinu, zločinci nevycvičení a mladí se zločinci vycvičenými neb odrostlými. Též buď při tomto rozdělování vyšetřovanců k tomu přihlíženo, jak jsou vzděláni a jakého druhu je zločin nebo přečin za vinu kladený. (§ 184 tr. ř.).

Uvězněný může si na svůj náklad opatřiti pohodlí a zaměstnání, jež srovnává se s jeho stavem a jměním, pokud se to shoduje s účelem vězení a pokud se tím domácí pořádek neruší a není to na újmu bezpečnosti. (§ 185). Žádá-li uvězněný, by ho navštívil lékař neb duchovní jeho vyznání, jejž sám sobě zvolil, neb chtějí-li ho navštíviti příbuzní neb osoby, s nimiž by se rád poradil, nebudiž k tomu povolení odpíráno, pokud se to srovnává s domácím pořádkem. Takové návštěvy odbývají se jen u přítomnosti některé osoby soudní a soudce vyšetřující může je docela zapověděti, když jest se dle povahy případu obávati, že by to bylo vyšetřování na újmu. (§ 186). Žalářník nesmí žádnou osobu soudu dodanou převzíti dříve do vazby vyšetřovací, dokud neobdržel soudní rozkaz k tomu a dokud nebyla prohlédnuta osoba obviněného a jeho šatstvo, jak předpisuje § 160 tr. ř. (§ 49 instr.). Soudní lékař ohlédá každého obviněného, jenž byl zatčen pro podezření ze zločinu nebo přečinu, šetře zvláštních předpisů o tom platných a vyhotoví nález o tělesném stavu obviněného a o porušeních a chybách na něm shledaných, jejž odevzdá soudci vyšetřujícímu (§ 55 instr.). Vyšetřovanci, jež se nemohou sami vyživovati ani dle svých poměrů majetkových dáti náhradu za výživu ve věznici (§ 388 tr. ř.), mohou dle uvážení představeného soudu býti přidržováni ku přiměřené práci domácí, pokud to vyžaduje potřeba věznice. Budiž však o to pečováno, by se nestýkali s trestanci neb s jinými vyšetřovanci. (§§ 75 a 82 instr. pro soudy trestní).

2. Vězení trestní. Trestní vězení řídí se dle stupně trestu. Tr. z. rozeznává při zločinech žalář a těžký žalář. V prvním stupni trestu žaláře chová se trestanec úzce a stravuje se tak, jak to dle zvláštních předpisů o tom vydaných nebo předpisů, jež ještě budou vydány, dopouští zařízení trestnic pro takové trestance ustanovených. Trestanec nesmí se s nikým scházeti, není-li přítomen dozorce vězňů a nesmí s nikým rozmlouvati v jazyku, jemuž dozorce nerozumí. (§ 15 tr. z.). Při trestu těžkého žaláře dovoluje se rozmluva, jež se netýče bezprostředně žalářování trestancova, jen ve zcela zvláštních a důležitých případech. (§ 16). Jde-li o činy trestní, jež trestají se těžkým žalářem, zostří soud trest namísto železy jedním neb více způsoby zostření zákonem přípustnými (§ 3 zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 131 ř. z.). S trestem žaláře buď vždy spojeno přidržování ku práci. Každý trestanec musí tudíž konati práce, jež jsou přiměřeny zařízení trestnice. Při rozdělování prací přihlíženo buď co nejvíce ku stupni žaláře, k posavádnímu způsobu zaměstnání trestanců a k jich stupni vzdělání. (§ 18).

Přečiny a přestupky trestají se vězením. Instrukce pro soudy trestní (nař. min. sprav. ze dne 16. června 1854 č. 165 ř. z.) obsahuje předpisy o nakládání trestanci (§§ 84 až 87), o zařízení vězení v ohledu zdravotním, jakož i o bezpečnostním opatření proti útěku trestanců (§§ 43, 45, 94 až 96) dále o dozoru nad vězni (§§ 45 až 47), předpisy pro personál dozorčí (§§ 62 až 64 a 66).

VII. Osoby vojenské. Ohledně osob vojenských obsahuje

1. oběž. nař. říšského min. vál. ze dne 19. listopadu 1883. č. pres. 5365 (věstn. 57 kus č. 161) předpisy o výkonu trestů na svobodě soudem uvalených na osoby vojska, zeměbrany, a četnictva, dále o zjištění osob nalézajících se ve vyšetřovací vazbě soudů vojenských (zeměbraneckých).

2. Oběž. nař. říš. min. vál. ze dne 10. října 1877 č. p. 3769 věst. 53 č. 202) obsahuje předpisy pro vojenské věznice. Oběž. nař. ze dne 11. března 1882 č. p. 1303 věst. kus 11 č. 29 vydána obsáhlá instrukce pro správu vojenských věznic.

3. Nař. říš. min. vál. ze dne 20. března 1876 odd. 4 č. 625 bylo sděleno, že se opakují případy, že osoby vojenské, jež byly odsouzeny občanskými soudy království a zemí v říšské radě zastoupených k trestům žaláře neb vězení, avšak ještě před nastoupením trestu povolány byly do služby vojenské, odpykávají tresty ve vojenských věznicích a sice v době, kdy vyjednávání ohledně delegace příslušného oddílu vojenského k výkonu trestu nebyla ještě skončena a kde zejména nebylo ještě dosaženo svolení ministra spravedlnosti dle §§ 405 a 406 tr. ř. k tomu potřebného. Vzhledem k tomu se nařizuje, že lze vykonati trest jen tehdá, když příslušný soud občanský žádá výslovně za výkon trestu rozsudkem přisouzeného, odvolávaje se na zvláštní delegační opatření ministerstva spravedlnosti, připojiv zároveň tabulku výkazní neb opis rozsudku.

4. Nař. říš. min. vál. ze dne 9. června 1883 odd. 4. č. 923 bylo nařízeno ve srozumění s uherským ministerstvem spravedlnosti, chorvátskou zemskou vládou a rakouským ministerstvem spravedlnosti, že tresty na svobodě, jež uvalily soudy uherské na osoby vojenské v činné službě se nalézající pro čin spáchaný před vstoupením do svazku vojenského aneb mimo poměr aktivní mohou býti vykonány k žádosti občanského úřadu ve vojenských věznicích (garnisonních vězeních), pokud nepřevyšují dobu 1 roku.

5. Nař. min. pro zemskou obranu ze dne 10. března 1880č. 146 (pro vojsko vyhlášeno nař. říš. min. vál. ze dne 22. března 1880, odd. 4. čís. 680) vykonávají se v míru dle § 4 zákona ze dne 23. května 1871 (č. 16 věst.) tresty na svobodě vynesené vojenským soudem proti osobám zeměbrany (zemským střelcům) v občanských trestnicích.

6. Oběž. nař. říš. min. vál, ze dne 26. března 1878 odd. 4 č. 593 (věst. 7 kus, č. 67) bylo nařízeno, že mohou samostatné neb doplňovací tresty vězení, jež byly příslušnými soudy uvaleny pro přestupky důchodkové na osoby vojenské činně sloužící, odpykány býti ve vojenském vězení.

Vidimace listin viz Notářství.

Vikář.

I. Apoštolský nebo papežský vikář.

Pod tímto titulem vykonávali druhdy různí vynikající biskupové, později pak vůbec biskupové v jednotlivých důležitých místech v zastoupení